

ПРАКСА УСТАВНОГ СУДА БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ О ВАНПАРНИЧНОМ ПОСТУПКУ

Мр Марина М. Симовић-Нишевић

ДОПУСТИВОСТИ

Неисцрпљивање домаћих правних лијекова

Накнада за експроприсану непокретност

Наводи апеланата да нису изјавили ревизију, јер сматрају да не би била ефективан правни лијек, не отклањају обавезу апеланата да прије обраћања Уставном суду искористе законски расположив правни лијек из члана 26 Закона о ванпарничном поступку Федерације Босне и Херцеговине.

Из образложења:

Према правилу о исцрпљивању правних лијекова, апелант мора да дође до коначне одлуке. Коначна одлука представља одговор на задњи правни лијек, који је дјелотворан и адекватан да испита нижестепену одлуку, како у чињеничном, тако и у правном погледу. При томе, апелант одлучује о томе да ли ће користити правни лијек без обзира на то да ли је ријеч о редовном или ванредном правном лијеку. Одлука којом је правни лијек одбачен зато што апелант није испоштовао формалне захтјеве правног лијека (рок, плаћање такси, форма или испуњење других законских увјета) не може се сматрати коначном. Кориштење таквог правног лијека не прекида рок од 60 дана прописан чланом 16 став 1 Правила Уставног суда (види одлуке Уставног суда број *АП 283/03* од 14. октобра 2004. године и *АП 106/04* од 18. јануара 2005. године).

Одредбом члана 26 Закона о ванпарничном поступку Федерације Босне и Херцеговине („Службене новине Федерације Босне и Херцеговине“ бр. 2/98, 39/04 и 73/05, у даљњем тексту: Закон о ванпарничном поступку) прописано је да ревизија допуштена против правноснажног рјешења донесеног у другом степену у ванпарничном поступку, у коме се одлучује о накнади за експропирану непокретност. Уставни суд сматра да наводи апеланата да нису изјавили ревизију, јер сматрају да не би била ефективан правни лијек, не отклањају обавезу апеланата да прије обраћања Уставном суду искористе законски расположив правни лијек из члана 26 Закона о ванпарничном поступку Федерације Босне и Херцеговине.

У конкретном случају, будући да је предметни поступак ванпарнични поступак у коме се одлучује о накнади за експропирану непокретност, апеланти су против рјешења Кантоналног суда могли, сходно члану 26 Закона о ванпарничном поступку, изјавити ревизију, а што нису учинили. Према томе, пошто није испуњен услов исцрпљивања свих правних лијекова могућих према закону, апелација се не може разматрати.

(Одлука о допустивости број АП 2477/06 од 12. јуна 2008. године)

Члан 6 Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода

Право на правично суђење

Произвољност

Признање стране судске одлуке

Поступци чији је резултат рјешење у поступку признања стране судске одлуке засновано на одлукама судова у парничном поступку, представљају „спор“ о „грађанским правима и обавезама“ с обзиром на карактер права о чијем постојању је одлучено, посебно имајући у виду начин и обим одлука редовних судова у конкретном случају.

Из образложења:

У погледу апелантових навода да су одлуке Врховног и Окружног суда незаконите, јер су засноване на произвољној примјени одредаба члана 88 ст. 1 и 2 ЗРСЗ, Уставни суд подсјећа на своју праксу према којој је надлежност Уставног суда у апелационим поступцима ограничена „на питања која су садржана у овом уставу“ и Уставни суд није надлежан да преиспитује чињенично стање или тумачење и начин на који су редовни судови примијенили закон, осим у случајевима у којима су одлуке нижих судова повриједиле уставна права. То је, на примјер, случај кад је неки редовни суд погрешно тумачио или примијенио неко уставно право или је занемарио то право, ако је примјена закона била произвољна или дискриминацијска, уколико је дошло до повреде процесних права (право на правично суђење, право на приступ суду, право на дјелотворни правни лијек и у другим случајевима) или уколико утврђено чињенично стање указује на повреду Устава (види Одлуку Уставног суда број У 29/02 од 27. јуна 2003. године, објављену у „Службеном гласнику“ број 31/03).

С обзиром на то да се апелант жали на неправичност поступка (произвољна примјена закона која је водила лишавању имовине), задатак Уставног суда је да провјери, у првом реду, да ли су Врховни и Окружни суд у конкретном случају, у погледу примјене релевантних одредаба ЗРСЗ, поступили у складу са чланом 6 став 1 Европске конвенције, због чега ће истражити поступке који су вођени приликом испитивања предметног захтјева.

Уставни суд уочава да је Окружни суд својим Рјешењем од 27. децембра 2004. године, које је потврђено Рјешењем Врховног суда од 24. маја 2005. године, одбио апелантов приједлог да призна пресуду Основног суда Државе Лузерн број 110045 од 2. септембра 2005. године, донесену у спору из уговора о међусобним пословним односима. Из списка који је Окружни суд доставио Уставном суду је видљиво да су странке, као пословни партнери, које су водиле спор пред Основним судом Државе Лузерн приликом закључивања уговора који је био предмет спора детаљно регулисале права и

обавезе странака и, уз међусобну сагласност, заједнички утврдиле надлежност суда Државе Лузерн у случају да дође до спора поводом међусобних права и обавеза утврђених њиховим уговором.

Уставни суд констатује да су Врховни и Окружни суд занемарили чињеницу да је противпредлагач пропустио да правовремено изјави жалбу на првостепену пресуду, као и да поступи по налогу суда и отклони недостатке који су се налазили у жалби, плати одговарајућу судску таксу у року који је суд одредио, те да је на тај начин ускратио себи право да процесне неправилности у поступку пред првостепеним судом отклони у жалбеном поступку који се, према устаљеној пракси Европског суда коју је прихватио и Уставни суд, мора посматрати као поступак у цјелини (види Пресуду Европског суда за људска права у предмету *Barbera, Messeque i Jabardo против Шпаније* од 6. децембра 1988. године, Серија А, број 146, став 68). Осим тога, чланом 88 став 2 ЗРСЗ, између осталог, прописано је да ће се нарочито сматрати да лице против којег је донесена страна судска одлука није могло учествовати у поступку „... што уопште није ни покушано лично достављање ...“. Међутим, неспорно је да се противпредлагачу покушала да достави тужба и позив за јавну расправу пред Основним судом Државе Лузерн, и то дипломатским путем, те да достављање није успјело, након чега је Основни суд Државе Лузерн у „Кантоналном листу“ Кантона Лузерн број 23 од 8. јуна 2002. године објавио оглас и обавијестио противпредлагача да му је тужба доступна у Службеној судској канцеларији Државе Лузерн до 18. јула 2002. године.

На основу изложеног Уставни суд закључује да није било основа да се примијени члан 88 ст. 1 и 2 ЗРСЗ, те да су судови произвољно протумачили наведене одредбе цитираног закона, јер је неспорно да се противпредлагачу покушала да достави тужба и позив за расправу пред Основним судом Државе Лузерн, те да му је достављена првостепена пресуда на коју је изјавио жалбу Вишем суду Државе Лузерн, коју је Виши суд Државе Лузерн 24. јула 2003. године одбио разматрати, јер је утврдио да је изјављена

са закашњењем. Противпредлагач је имао могућност да процесне неправилности, за које сматра да су учињене у поступку пред Основним судом Државе Лузерн, отклони у жалбеном поступку пред Вишим судом Државе Лузерн, али је, због неправовремено изјављене жалбе на пресуду Основног суда Државе Лузерн Вишем суду Државе Лузерн, сам себи ускратио право за што се терет одговорности не може пребацити на судове који су одлучивали у парничном поступку у овом предметном случају.

Уставни суд сматра да је оспореним рјешењем Врховног и Окружног суда, којим је одбијен апелантов приједлог за признање Пресуде Основног суда Државе Лузерн број 110045 од 2. септембра 2002. године, повријеђено апелантово право на правично суђење из члана II/3.е) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 став 1 Европске конвенције, јер су судови произвољно примијенили одредбе члана 88 ст. 1 и 2 ЗРСЗ. С обзиром на наведено, у конкретном случају поступање Врховног и Окружног суда не може се окарактеризирати другачије него као произвољно са директним штетним утицајем на остваривање апелантових уставних права.

Према наведеном, Уставни суд закључује да је оспореним одлукама прекршено апелантово право на правично суђење из члана 6 став 1 Европске конвенције.

(Одлука о допустивости и меритуму број АП 1570/05 од 9. новембра 2006. године, објављена у „Службеном гласнику Босне и Херцеговине“ број 11/07)

Разуман рок

Укњижба права власништва

Апелације које се односе на поступак укњижбе права власништва *ratione materiae* су компатибилне са Уставом Босне и Херцеговине.

Дужина поступка поводом апелантовог приједлога за укњижбу права власништва, односно период који *ratione temporis* улази у надлежност Уставног суда, који је до доношења одлуке

Уставног суда трајао 13 година, за шта Основни суд није дао никакво образложење, није задовољила захтјев „разумности“ из члана 6 став 1 Европске конвенције, те постоји кршење права на „суђење у разумном року“ као једног од елемената права на правично суђење из члана II/3.е) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 став 1 Европске конвенције.

Из образложења:

Према конзистентној пракси Европског суда и Уставног суда, разумност дужине трајања поступка мора се оцјењивати у свјетлу околности појединог предмета, водећи рачуна о критеријима успостављеним судском праксом Европског суда, а нарочито о сложености предмета, понашању страна у поступку и надлежног суда или других јавних власти, те о значају који конкретна правна ствар има за апеланта (види, Европски суд, *Микулић против Хрватске*, апликација број 53176/99 од 7. фебруара 2002. године, Извјештај број 2002-I, став 38).

Према наводима из апелације, апелант је поднио приједлог за укњижбу права власништва 1990. године. Међутим, период који *ratione temporis* улази у надлежност Уставног суда не почиње тада, већ 14. децембра 1995. године, као датума на који је Устав Босне и Херцеговине ступио на правну снагу. У оцјењивању разумности дужине поступка на шта се апелант жали, Уставни суд ће узети у обзир стадиј поступка достигнут до 14. децембра 1995. године (*loc. cit.*, пресуда *Микулић*, став 37). У вези с наведеним, Уставни суд запажа да је у вријеме од када је заснована надлежност Уставног суда поступак трајао пет година, а да у том периоду нису предузете никакве радње поводом апелантовог приједлога. Од дана када је заснована надлежност Уставног суда поступак до доношења одлуке о апелацији траје 13 година.

Основни суд није оспорио апелантове наводе, а, такође, није одговорио ни на захтјев Уставног суда да се достави ванпарнични спис на увид како би се утврдиле релевантне чињенице у вези са овим поступком.

Уставни суд констатује да је изостало било какво оправдање

Основног суда у погледу чињенице да у периоду од 13 година није ријешен апелантов приједлог за укњижбу права власништва. Према томе, Уставни суд је закључио да дужина поступка није задовољила захтјев „разумности“ из члана 6 став 1 Европске конвенције, те да постоји кршење права на „суђење у разумном року“ као једног од елемената права на правично суђење из члана II/3.е) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 став 1 Европске конвенције.

(Одлука о допустивости и меритуму број АП 2706/06 од 14. октобра 2008. године, објављена у „Службеном гласнику Босне и Херцеговине“ број 99/08)

Одређивање накнаде за одузето земљиште

Повријеђен је члан II/3.е) Устава Босне и Херцеговине и 6 став 1 Европске конвенције, јер ванпарнични поступак у којем је апелантица тражила одређивање накнаде за одузето земљиште није окончан у „разумном року“. Наиме, Општински суд у Бихаћу је, као стварно и мјесно надлежни суд за рјешавање у том поступку, требао поступити по апелантицином захтјеву и наставити поступак посебно имајући у виду чињеницу да је поступак покренут још 1982. године.

Из образложења:

Уставни суд је утврдио да је конкретан ванпарнични поступак спор грађанскоправне природе, који се тиче одређивања накнаде за одузето земљиште. У поступку који је покренут 1982. године, као противпредлагач је учествовала апелантицина предница. Након смрти апелантицине преднице апелантица је проглашена једном од њених насљедница, те она неспорно има правни интерес за наставак ванпарничног поступка, што је и исказано подношењем захтјева за наставак поступка. Ради се, дакле, о поступку у којем се утврђују апелантицина грађанска права. Апелантица је у поступку тражила доношење коначне одлуке у разумном року, те је члан 6 став 1 Европске конвенције примјењив у овом случају.

Полазећи од критерија утврђених праксом Европског суда

за људска права, Уставни суд истиче да се разумност трајања поступка оцјењује у свјетлу свих околности предмета, узимајући у обзир посебно сложеност предмета, понашање страна у поступку, с једне стране, и суда и јавних власти с друге стране, као и важност онога што се за подносиоца апликације доводи у питање у спору (види Европски суд за људска права, *Vernillo против Француске*, пресуда од 20. фебруара 1981. године, серија А, број 198, став 30; *Zimmermann и Steiner против Швајцарске*, пресуда од 13. јула 1983. године, став 24).

Према јуриспруденцији Уставног суда и органа Европске конвенције, период који се узима у обзир код жалбе у погледу дужине трајања поступка, почиње са даном заснивања њихове надлежности. У оцјењивању разумности времена које је прекорачило тај рок, мора се узети у обзир стадиј поступка достигнут тог датума (види, нпр., Европски суд за људска права, *Foti и други против Италије*, пресуда од 10. децембра 1982. године, серија А, број 56, став 53; *Styranowski против Пољске*, пресуда број 28616/95, ЕCHR 1998-VIII).

У конкретном случају, поступак је покренут 1982. године пред тадашњим Основним судом у Дрвару. Ванпарнични предмет је 19. августа 1992. године уступљен Основном суду у Босанском Петровцу и након тога нема више података о томе гдје се спис налази. Период који спада у надлежност испитивања Уставног суда је почео 14. децембра 1995. године, када је Устав Босне и Херцеговине ступио на правну снагу. Ванпарнични поступак до данас укупно траје 23 године од којих десет година и два мјесеца спадају у период који треба испитати Уставни суд.

С обзиром на то да није могао бити извршен увид у ванпарнични спис, Уставни суд није могао утврдити стадиј поступка у којем се налазио апелантицин предмет на дан ступања на снагу Устава Босне и Херцеговине.

Сложеност поступка се мора разматрати у свјетлу чињеничног и правног аспекта парничног поступка, тј. доказа које суд треба извести и процијенити у свјетлу правне природе спора.

У конкретном предмету са ради о ванпарничном поступку раду утврђивања накнаде за одузето земљиште. Имајући у виду да је чланом 148 Закона о ванпарничном поступку предвиђено да се ванпарнични поступак ове врсте мора завршити што прије, а најкасније у року од 30 дана од дана покретања поступка, може се закључити да по својој суштини такав поступак није сложен. Уставни суд није могао утврдити јесу ли постојале неке специфичности везане за конкретан ванпарнични поступак, које би тај поступак чиниле сложенијим, јер није могао бити извршити увид у спис. Такође, ни Општински суд у Бихаћу није у одговору на апелацију пружио никакве податке из којих би се могло закључити да је тај поступак био сложен. С тим у вези, Уставни суд закључује да поступак није био сложен.

У грађанским предметима саслушање у разумном року зависи од понашања страна које учествују у поступку (види бившу Европску комисију за људска права, одлука број 11541/85 од 12. априла 1989. године, О.И. 70). Апелантица је 8. јуна 2004. године Општинском суду у Бихаћу поднијела захтјев за наставак ванпарничног поступка. Апелантица је на инсистирање код Општинског суда у Бихаћу добила одговор да они не могу наћи ванпарнични спис број Р-83/82. Уставни суд закључује да апелантица ни на који начин није допринијела да овај ванпарнични поступак дуже траје.

Члан 6 став 1 Европске конвенције гарантује свакоме право на коначну одлуку у разумном року у поступку утврђивања његових грађанских права и обавеза. На државама уговорницама је да свој правни систем организују тако да њихови судови могу испунити овај захтјев (види Европски суд за људска права, *Rugliese (II) против Италије*, пресуда од 24. маја 1991. године, А-206-А, стр. 10 и 11, ст. 19).

Општински суд у Бихаћу је у одговору на апелацију навео да никада није преузео ванпарнични предмет број Р-83/82, те да стога не стоје апелантичини наводи да је непоступањем тог суда повријеђено неко њено право. Уставни суд је утврдио да

за поступање у овом ванпарничном поступку мјесно надлежан Општински суд у Бихаћу у смислу члана 13 став 3 Закона о ванпарничном поступку, јер се одузете некретнине налазе у Босанском Петровцу. Наиме, чланом 22 став 1 тачка 1 Закона о судовима у Федерацији БиХ, који је ступио на снагу 12. јула 2005. године, предвиђено је да је за општине Бихаћ и Босански Петровац надлежан Општински суд у Бихаћу. Не могу се прихватити аргументи Општинског суда у Бихаћу да није преузимао списе ранијег Основног суда у Дрвару, па да стога није одговоран за одуговлачење конкретног ванпарничног поступка. Општински суд у Бихаћу је и прије подношења апелантичног захтјева требао по службеној дужности наставити ванпарнични поступак у смислу члана 148 став 1 Закона о ванпарничном поступку. То је могло бити учињено прибављањем релевантних података Општинског суда у Ливну о „кретању“ ванпарничног списка. Општински суд у Бихаћу је требао прибавити све релевантне податке и, као стварно и мјесно надлежни суд, окончати ванпарнични поступак, посебно имајући у виду да се поступак води још од 1982. године. Такође, из навода у апелацији које Општински суд Бихаћ није оспорио, произлази да се сва релевантна документација из ванпарничног списка налази код надлежног правобранилаштва. Дакле, и уколико спис није могао бити пронађен Општински суд у Бихаћу је могао извршити реконструкцију списка и окончати поступак. Општински суд у Бихаћу је остао потпуно пасиван и никада није ни одговорио на апелантичин захтјев, нити је показао намјеру да овај ванпарнични предмет ријешити.

Узевши у обзир све наведене разлоге Уставни суд сматра да је парнични поступак у апелантицином случају прешао границе „разумног рока“ у смислу члана 6 став 1 Европске конвенције.

Уставни суд закључује да је повријеђен члан II/3.е) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 став 1 Европске конвенције.

(Одлука о допустивости и меритуму број АП 694/04 од 13. октобра 2005. године, објављена у „Службеном гласнику Босне и Херцеговине“ број 17/06)

Експропријација

Постоји повреда права на правичан поступак у односу на доношење одлуке у разумном року из члана II/3.е) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 став 1 Европске конвенције, када се свеукупно трајање ванпарничног поступка од преко шест година у поступку ради утврђивања накнаде за експроприране некретнине може ставити на терет у највећем дијелу понашању Општинског суда и једним дијелом понашању Кантоналног суда, те када ти судови нису навели разлоге за овако дуго трајање поступка.

Из образложења:

Осим тога, према пракси Европског и Уставног суда, велики број предмета узетих у рад није ваљано оправдање за прекомјерно одуговлачење поступка, а стално враћање одлуке на поновно суђење може показати да постоје озбиљни недостаци у организацији судског система (види Европски суд, *Probmeier против Њемачке*, пресуда од 1. јула 1997. године, став 64, Извјештаји 1997-IV).

У конкретном случају се ради о ванпарничном поступку ради утврђивања накнаде за експроприране некретнине. Уставни суд уочава да су се изведени докази односили на вршење више вјештачења, допуну вјештачења, саслушања вјештака, свједока и парничних странака, те увида у релевантне документе. С тим у вези, Уставни суд сматра да се предметни спор према својој суштини и доказима који су изведени не може сматрати сложеним.

Уставни суд из предочене документације не налази да је апелант допринио дужини трајања поступка јер није користио било какве методе које би могле довести до одуговлачења поступка. Уставни суд уочава да се апелант понашао управо супротно, односно да је током поступка више пута ургирао поступање суда, да се обраћао Високом судском и тужилачком вијећу Босне и Херцеговине и институцији Омбудсмана Федерације Босне и Херцеговине, Уред у Тузли, и на тај начин је покушао исходити да се поступак оконча у разумном року.

Имајући у виду комплетну анализу трајања ванпарничног поступка ради накнаде за експроприране некретнине, који се по закону сматра хитним, за који је оцијенио да није сложен и када апелант нити у једном дијелу поступка није допринио дужини поступка, него управо супротно, Уставни суд закључује да се одговорност за неразумно дуго трајање овог поступка од више од шест година може приписати највећим дијелом Општинском суду, те једним дијелом Кантоналном суду. Ово тим прије што је за правни систем од основне важности вођење поступка у оквиру разумног времена, јер свако непотребно одуговлачење често доводи до, *de facto*, лишавања појединца његових права и губитка учинковитости и повјерења у правни систем, а стално враћање одлуке на поновно суђење може показати да постоје озбиљни недостаци у организацији судског система.

Имајући у виду наведено, Уставни суд закључује да је у овом случају због недоношења одлуке у разумном року повријеђено апелантово право на правично суђење у разумном року из члана II/3.е) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 став 1 Европске конвенције.

Иако није утврдио одговорност Врховног суда у погледу дужине трајања ранијег поступка, нити поступка који се тренутно води, Уставни суд сматра сврсисходним да наложи Врховном суду да по хитном поступку донесе одлуку у предмету, будући да се ради о поступку који је по закону хитан. Утврђено је кршење права на правично суђење и када се не би без даљњег одлагања донијела коначна одлука, сврха апелације као ефективног правног лијека била би доведена у питање

(Одлука о допустивости и меритуму број АП 2334/07 од 2. децембра 2009. године, објављена у „Службеном гласнику Босне и Херцеговине“ број 23/10)

Диоба имовине

У конкретном случају Уставни суд запажа да се у ванпарничном поступку појавио „спор“ који се тиче начина подјеле имовине, а односи се на питање да ли је могућа физичка диоба или је једина опција продаја некретнине. Уставни суд сматра да одлука о овом „спору“ може имати одлучујући утјецај на нека друга грађанска права апеланта (нпр. право на дом), те да је стога члан 6 став 1 Европске конвенције примјенљив.

Поступак поводом приједлога о диоби имовине који траје више од девет година не задовољава захтјев „разумности“ из члана 6 став 1 Европске конвенције.

Из образложења:

Сложеност поступка се мора разматрати у оквиру чињеничног и правног аспекта, тј. доказа које надлежни суд треба извести и процијенити у оквиру правне природе спора. У конкретном случају правноснажном пресудом је утврђено да је апелант сувласник 1/3 дијела имовине коју је стекао у ванбрачној заједници. У конкретном случају то значи да суд треба поводом апелантовог приједлога да утврди који је најбољи начин да се подијели имовина - кућа, двориште, гаража и њива, водећи рачуна да буду задовољени оправдани интереси и захтјеви сувласника. Општински суд је истакао да се, с обзиром на вриједност некретнине, ради о сложеном предмету. Међутим, имајући у виду цјелокупну ситуацију у предмету, према мишљењу Уставног суда, конкретни поступак може се сматрати релативно сложеним.

Уставни суд сматра да је одуговлачењу поступка највише допринио првостепени суд којем су требале четири године да проведе доказни поступак, а све релевантне чињенице очигледно још нису утврђене, те који више од двије године није радио ништа на предмету и који је правио велике временске размаке између поједних радњи које је предузимао. Осим тога, Уставни суд подсјећа да је Кантонални суд два пута укидао рјешења првостепеног суда и предмет враћао на поновни поступак, што, такође, не представља

увијек најбољи начин да појединци остваре и реализују своја права пред редовним судовима. Уставни суд мора нагласити да је за правни систем од фундаменталне важности вођење поступка у оквиру разумног времена, јер свако непотребно одуговлачење, као и враћање предмета од вишег суда ка nižем, често доводи до, *de facto*, лишавања појединца његових права и губитка дјелотворности и повјерења у правни систем.

Осим тога, Уставни суд примјећује да је Општинском суду оправдање за непоступање по предмету у периоду од скоро двије године велики број предмета и мали број судија, као и чињеница да суд има много „старих“ неријешених предмета. Уставни суд напомиње да се преоптерећеност судства, уопштено, не може прихватити као оправдање, будући да су државе уговорнице Европске конвенције, како је већ речено, дужне организовати администрирање правде на такав начин да судови испуњавају захтјеве из члана 6 Европске конвенције. Међутим, према пракси Европског суда за људска права, државе уговорнице нису одговорне у случају привременог заостатка својих судова под условом да предузму одговарајуће мјере да се таква ванредна ситуација поправи. У конкретном предмету суд није образложио од када је и како настао заостатак у рјешавању предмета, те какве мјере је предузео суд с циљем побољшања администрирања правде. Уставни суд не може прихватити паушалан навод о великом броју предмета, а да не уочи добру намјеру и конкретан рад надлежног органа у борби против таквих проблема.

Због свега наведеног, Уставни суд сматра да не постоји разумно и објективно оправдање за овакво дјеловање надлежних судова, првенствено Општинског суда, те да се период одлучивања у поступку поводом приједлога о диоби некретнина који траје краће од десет година не може сматрати „разумним“ у смислу члана 6 став 1 Европске конвенције.

Уставни суд сматра да апелант није допринио неразумној дужини поступка, те примјећује да је апелант својим интервенцијама и дописима покушао да издјејствује што хитније рјешавање предмета.

(Одлука о допустивости број АП 264/07 од 3. јула 2009. године, објављена у „Службеном гласнику Босне и Херцеговине“ број 82/09)

Приступ суду

Одузимање родитељског права

Овлаштења дата Законом о ванпарничном поступку одређеном броју субјеката за покретање судског поступка за одузимање родитељског права, представљају разумно пропорционалан однос између средстава која су кориштена и циља који се жели постићи, те да су судови у оспореним одлукама правилно примијенили одредбе закона на којима се темељи одлука и дали ваљано образложење.

Из образложења:

Апеланти сматрају да су судови, одлуком о одбијању приједлога за покретање поступка као недопуштеног, одлучили супротно интересима дјете о чему су били дужни водити рачуна и по службеној дужности, те да су, одбивши да расправљају о меритуму приједлога, повриједили права апеланата на правично суђење.

Право на суд уграђено је у члан 6 став 1 Европске конвенције, а право приступа, тј. право на покретање поступка пред судом у грађанским питањима, представља само један од аспеката овог права. Право приступа суду није апсолутно право и сама његова природа захтијева да га регулише држава. Међутим, ово регулисање не смије бити на штету суштине овог права, нити у супротности са другим правима прописаним Европском конвенцијом (види пресуду Европског суда за људска права, *Golder против Уједињеног Краљевства*, од 21. фебруара 1975. године). Свако ограничење права приступа суду је компатибилно са чланом 6 став 1 Европске конвенције, само ако је у циљу који је оправдан законом и ако постоји разумно пропорционалан однос између средстава која су кориштена и циља који се жели постићи (види пресуду Европског суда за људска права, *Ashingdane против Уједињеног Краљевства*,

од 28. маја 1985. године).

У конкретном случају, апелантима, као сестри и дједу малољетне дјеце је, оспореним судским одлукама, одбијен приступ суду јер немају активну легитимацију за покретање поступка за одузимање родитељског права, будући да Закон о ванпарничном поступку то омогућава само родитељу, односно усвојитељу и органу старатељства.

Уставни суд сматра да овлаштења дата Законом о ванпарничном поступку одређеном броју субјеката за покретање судског поступка за одузимање родитељског права, представљају разумно пропорционалан однос између средстава која су кориштена и циља који се жели постићи, те да су судови у оспореним одлукама правилно примијенили одредбе закона на којима се темељи одлука и дали ваљано образложење.

Уставни суд закључује да у конкретном предмету није дошло до повреде члана II/3.е) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 став 1 Европске конвенције.

(Одлука о допустивости и меритуму број У 62/03 од 21. јула 2004. године, објављена у „Службеном гласнику Босне и Херцеговине“ број 8/05)

Утврђивање грађанских права

Судски депозит

У поступку у којем је одлучивано о испуњености законских услова за депоновање новца у судски депозит у корист Брчко Дистрикта БиХ, на име новчане накнаде за уступљено право грађења за грађевинско земљиште, није се одлучивало о грађанским правима у контексту члана 6 Европске конвенције нити о апелантовим имовинским правима заштићеним чланом 1 Протокола број 1 уз Европску конвенцију.

Из образложења:

С обзиром да се апелант жали на повреду права на правично суђење из члана II/3. е) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 став 1 Европске конвенције, која се према тврдњи апеланта десила у ванпарничном поступку покренутом по његовом приједлогу, ради пријема новчане накнаде – новца у судски депозит у корист Брчко Дистрикта БиХ, Уставни суд мора одлучити да ли су гаранције предвиђене наведеним чланом уопће примјенљиве на апелантов случај.

Члан II/3.е) Устава Босне и Херцеговине и члан 6 став 1 Европске конвенције гарантују сваком право на правичан поступак приликом одређивања његових грађанских права и обавеза. Сходно наведеном, ово право се не може примијенити на све поступке у којим је нека особа странка у поступку, већ је примјенљиво на поступке који се односе на грађанска права и обавезе те странке. Стога је у конкретном случају задатак Уставног суда да одговори на питање да ли је оспореним рјешењима Основног суда и Апелационог суда одлучивано о грађанским правима и обавезама апеланта.

У вези с тим, Уставни суд констатује да је предметни ванпарнични поступак покренут по приједлогу апеланта ради пријема новчане накнаде – новца у судски депозит у корист Брчко Дистрикта БиХ, а да је Основни суд, на основу одредби чл. 193 –200 Закона о ванпарничном поступку, које су по својој природи одредбе процесног карактера и регулишу ситуације у којима је надлежни суд дужан примити у судски депозит новац и хартије од вриједности, уз примјену материјалноправног прописа, јер се ради о тачно одређеном односу облигационоправног карактера, и то Закона о облигационим односима, којим су регулисани услови предаје у судски депозит, приједлог апеланта одбио. Уставни суд констатује да се у конкретном ванпарничном поступку није расправљало о грађанским правима и обавезама, с обзиром на то да су она одређена раније закљученим Уговором, већ је у наведеном поступку одлучено да ли су испуњени или не услови за предају новца у судски депозит.

Имајући у виду наведено, Уставни суд сматра да у предметном ванпарничном поступку није одлучивано о грађанским правима и обавезама апеланта, те сходно томе апелант не може уживати заштиту права гарантованих чланом II/3.е) Устава Босне и Херцеговине и чланом 6 став 1 Европске конвенције усљед чега је апелација у том дијелу *ratione materiae* инкомпатибилна са Уставом Босне и Херцеговине.

У вези са наводима апеланта о повреди права на имовину, Уставни суд подсјећа да је у побијаном поступку одлучивано о испуњености законских услова за депоновање новца у судски депозит у корист Брчко Дистрикта БиХ, на име новчане накнаде за уступљено право грађења за грађевинско земљиште, а није одлучивано о апелантовим имовинским правима заштићеним чланом 1 Протокола број 1 уз Европску конвенцију. Из наведеног произилази да су наводи апелације у вези са повредом права на имовину такође, инкомпатибилни *ratione materiae* са Уставом Босне и Херцеговине.

Апелант се жали и на повреду права на дјелотворан правни лијек из члана 13 Европске конвенције и права на забрану дискриминације из члана 14 Европске конвенције. Будући да су према пракси Уставног суда и Европског суда за људска права, наведена права акцесорна, то се повреда ових права може утврђивати само у вези са „уживањем права и слобода гарантованих Европском конвенцијом“. Имајући у виду да је у апелантовом случају Уставни суд закључио да су наводи о кршењу права на правично суђење из члана 6 став 1 Европске конвенције и права на имовину из члана 1 Протокола број 1 уз Европску конвенцију, *ratione materiae* инкомпатибилни са Уставом Босне и Херцеговине, то су и наводи о повреди права на дјелотворан правни лијек из члана 13 Европске конвенције и права на забрану дискриминације из члана 14. Европске конвенције, такођер, *ratione materiae* инкомпатибилни са Уставом Босне и Херцеговине.

(Одлука о допустивости број АП 3296/07 од 17. априла 2008. године)

Уређење међа

Имајући у виду природу спора у овом предмету и став Европског суда да је први став члана 6 Европске конвенције примјењив у ванпарничном поступку уређења међа, будући је то питање блиско повезано с обимом власништва и да је одлучно за дјелотворно вршење права подносиоца захтјева, тј. за слободу уживања његовог власништва (види Европски суд, *Дебелић против Хрватске* пресуда од 12. октобра 2006. године, апликација број 9235/04), Уставни суд закључује да је примјењив члан 6 став 1 Европске конвенције на конкретан случај.

Из образложења:

Уставни суд примјећује да су Кантонални и Општински суд детаљно и јасно образложили зашто су уредили међу између парцеле предлагача и апелантове парцеле на темељу важећих катастарских планова, будући су имали ту могућност сагласно члану 172 став 2 Закона о ванпарничном поступку. Такође су посебно образложили да су се странке споразумјеле да се међа уреди према важећим катастарским плановима, чиме су испуњени сви услови примјене наведеног члана. Надаље, из стања списка произилази да је Кантонални суд посебно образложио зашто је жалбене наводе апеланта у погледу новог вјештачења оцијенио као неутемељене, након што је утврдио да апелант није поднио захтјев за ново вјештачење. Уставни суд сматра да су редовни судови у образложењу оспорених одлука дали јасне и прецизне разлоге својих ставова, те дали логично и увјерљиво образложење за утврђено чињенично стање и примјену позитивног права које ни у једном дијелу не изгледа произвољно или паушално. Стога, Уставни суд сматра да у образложењима оспорених одлука ништа не указује на то да су редовни судови цијенили чињенице и доказе на начин који би указивао на повреду члана 6 став 1 Европске конвенције.

На основу изложеног, Уставни суд сматра да, у вези са

наводима апеланта о кршењу права на правично суђење, нема ништа што указује да апелант има „оправдан захтјев“ који покреће питања из Устава Босне и Херцеговине или Европске конвенције, која би требало мериторно испитати. Због тога, Уставни суд сматра да су наводи апеланта о кршењу права из чланка II/3.е) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 ставак 1 Европске конвенције очито (*prima facie*) неутемељени.

(Одлука о допустивости број АП 655/07 од 10. јуна 2009. године)

Члан 8 Европске конвенције

Право на породични живот

Одузимање родитељу права да живи са дјететом

Не постоји кршење права на породични живот из члана II/3.ф) Устава Босне и Херцеговине и члана 8 Европске конвенције када је апеланту привремено одузето право да живи са малољетном дјецом због грубог занемаривања родитељске дужности, будући да из околности конкретног случаја произлази да је таква мјера „неопходна у демократском друштву“ у смислу члана 8 Европске конвенције.

Из образложења:

Уставни суд напомиње да, у складу са праксом Европског суда (види Европски суд, *W. против Уједињеног Краљевства*, пресуда од 8. јула 1987. године, серија А, број 121), међусобно уживање родитеља и дјете у заједничком дружењу представља основни елемент породичног живота. При томе, како је указао Европски суд, природни родитељски однос се не прекида чињеницом да је дијете дато на јавно старање.

Дакле, у конкретном предмету се ради о породичном односу апеланта и његове дјете. Такође, оспорене одлуке којима су дјета одузета од апеланта и дата на старање јавној установи - представљају мијешање у право на породични живот. Због тога је неопходно испитати да ли је мијешање у право на поштовање

породичног живота било оправдано. Да би овакво мијешање било оправдано, оно мора: (а) бити предвиђено законом, (б) имати легитиман циљ од јавног или општег интереса, и (ц) бити у складу са принципом пропорционалности.

Уставни суд ће испитати да ли је мијешање било „предвиђено законом“, те да ли за мијешање постоји „легитиман циљ од јавног или општег интереса“. Уставни суд примјећује да су се редовни судови позвали на члан 153 став 1 Породичног закона којим је прописано да ће суд родитељу одузети право да живи са дјететом уколико родитељ угрожава интересе дјетета и у већој мјери занемарује подизање, васпитање и образовање дјетета. Дакле, закон несумњиво предвиђа могућност мијешања јавних власти у право на породични живот на начин на који је то учињено у конкретном случају.

Уставни суд, даље, подсјећа на то да је у сваком уређеном систему породица основна ћелија друштва, те да све што се тиче „породичног права“ ужива посебну заштиту. Даље, Уставни суд примјећује да су малодобна дјеца посебно осјетљива категорија, како због немогућности да се сами о себи брину, због свог узраста и недостатка правне и пословне способности, тако и због чињенице да од развоја, васпитања и образовања дјеце зависи и будућност дјеце појединачно, али и друштва у цјелини. Због тога, Уставни суд сматра да изрицање законом прописаних мјера којима се, под одређеним условима, ограничавају родитељска права, има за циљ заштиту права и интереса дјетета, што несумњиво представља „легитиман циљ у јавном или општем интересу“ у смислу члана 8 Европске конвенције.

Будући да, с једне стране, постоји апелантово право да живи са својом дјецом, а, с друге стране, јавни интерес да се дјеца заштите, Уставни суд ће испитати да ли постоји пропорционалност између легитимног циља и мјере која је предузета као терета који је стављен апеланту, тј. да ли је било неопходно одузимање дјеце од апеланта. Уставни суд запажа да су судови утврдили да су услови у којима дјеца живе нехигијенски, да се ради о лошим стамбеним и материјалним приликама, као и да дјеца школског

узраста не похађају школи већ се баве просјачењем и скитњом. Овакве околности у којима дјеца живе судови су оцијенили као грубо занемаривање родитељске дужности. Ове чињенице ни апелант није оспорио, осим што сматра да судови нису требали изрећи мјеру стављања дјеце под надзор јавне власти већ да су требали, како је навео у апелацији, средства која су за то намијењена искористити да помогну апеланту у бризи о дјечи.

Уставни суд примјећује да су дјеца повјерена на бригу и чување одговарајућим установама специјализованим за чување и васпитање дјеце. Даље, апеланту је изречена мјера забране живота са дјецом у трајању од годину дана, дакле привремено, с циљем да се „поправно“ дјелује на самог апеланта како би се убудуће боље старао о својој дјечи, те како би се дјеловало на цијелу породицу ради поновног успостављања породичног живота. Оно што је важно у конкретном случају јесте чињеница да се изреченом мјером не прекида у цијелости веза између апеланта и дјеце. Наиме, апелант и даље може посјећивати и контактирати дјецу која су смјештена у одговарајуће установе, а у оспореним одлукама је јасно наведено да изрицањем овакве мјере апеланту не престају родитељске обавезе и дужности које има према дјечи. Осим тога, Уставни суд примјећује да су судови врло јасно указали на то да су узели у обзир низ чињеница и фактора, да су се водили најбољим интересима дјеце, те да су на основу тога донијели одлуку, а што је у складу и са Конвенцијом о правима дјетета која је саставни дио Анекса I тачка 12 Устава Босне и Херцеговине. Према томе, Уставни суд сматра да изреченим мјерама на апеланта није стављен претјеран терет, већ да је изречена мјера пропорционална легитимном циљу који се жели постићи - заштита права и интереса малодобне дјеце, те да је стога „неопходна у демократском друштву“ у смислу члана 8 Европске конвенције.

На основу свега наведеног, Уставни суд закључује да није повријеђено апелантово право на породични живот из члана II/3.ф) Устава Босне и Херцеговине и члана 8 Европске конвенције.

(Одлука о допустивости и меритуму број АП 717/08 од 9. јула 2010. године)

Члан 1 Протокола број 1 уз Европску конвенцију

Право на имовину

Оставински поступак

Стан који није ушао у оставинску масу не може се сматрати имовином.

Из обраложења:

Као услов за примјену овога члана, апелантица мора доказати да се ради о њеној имовини. Уставни суд примјећује да су судови, у ванпарничном поступку током којег се расправљало о постојању оставине М. З. закључили, између осталог, да М. З. није стекла право власништва над станом, јер није постојао доказ о правном послу. Апелантица је у току поступка пред нижестепеним судовима тврдила супротно. У прилог својој тврдњи, апелантица је доставила потврде о уплати цијене стана. Другостепени суд је, у жалбеном поступку, ове потврде оцијенио као „аконтативне уплате“, те је сматрао да још не постоји доказ да је М. З. стекла право власништва над станом на основу ваљаног правног посла, у смислу члана 20 Закона о основним својинскоправним односима. У вези с тим, Уставни суд закључује да је тај суд мериторно расправљао питање постојања права власништва.

Мериторно питање постојања или непостојања правног посла, као основе за стицање права власништва над спорним станом, од круцијалног је значаја за сам оставински поступак, јер од њега зависи, коначно, да ли би апелантица имала права на спорни стан као тестаментарни насљедник. Иако је постојала могућност да апелантица тражи утврђивање постојања, односно непостојања овог права и у парничном поступку (члана 187 Закона о парничном поступку), нижестепени судови су имали законску основу, у члана 21 Закона о ванпарничном поступку, да мериторно расправе претходно питање постојања или непостојања права власништва М. З. над спорним станом. Ти судови су, како је то наведено у претходној тачки, дошли до закључка да М. З. није стекла право власништва над станом. То, надаље, значи да се стан не може сматрати апелантичином имовином, јер није ушао

у оставинску масу. Уставни суд напомиње да је оваква одлука донесена у складу са чланом 6 став 1 Европске конвенције.

Конкретан случај поставља питање да ли се потврде о одређеним уплатама за спорни стан, које је предочила апелантица, могу сматрати релевантним доказом за стицање права власништва над станом, што апелантица афирмативно тврди у својој апелацији. Ово питање треба ријешити, прије свега, тумачењем позитивноправних прописа. Доводећи у везу ово питање и тумачење апелационе јурисдикције Уставног суда из члана VI/3.б) Устава Босне и Херцеговине (види тачку 23 ове одлуке), Уставни суд закључује да одговор на ово питање требају дати, прије свега, редовни судови, а не Уставни суд. Код таквог стања ствари, Уставни суд нема надлежност да преиспитује ваљаност тумачења позитивноправних прописа и оцјену доказног поступка, тј. утврђивање чињеничног стања, осим у случају судске произвољности, што у конкретном предмету није случај.

Овакво тумачење је *mutatis mutandis* на линији става бившег Дома за људска права за Босну и Херцеговину у сличним предметима, у којима су апликанти тражили да им се призна право власништва над тзв. становима ЈНА, у ситуацији када нису могли презентирати уговор о куповини стана, а имали су одређене потврде у уплати цијене стана (види нпр. Одлука о допустивости и скидању са листе, ЦХ/98/1160, ЦХ/98/1177 и ЦХ/98/1264, од 9. маја 2003. године). Слично је, у одлуци по апликацији Д.Т. (ЦХ/00/3574 од 7. новембра 2003. године, тачка 80), навео бивши Дом за људска права:

„Дом је у више наврата изјавио да није у његовој надлежности да властитом оцјеном чињеница и примјене закона замијени ону домаћих судова (види нпр. предмет бр. ЦХ/99/2565 Бановић, одлука о прихватљивости од 8. децембра 1999., тачка 11, Одлуке август-децембар 1999). Дом запажа да су судови донијели одлуку која је неповољна за подносиатељицу пријаве. Међутим, нема доказа да судови нису поступили правично како се захтијева чланом 6 Конвенције или да нису заштитили свако

власничко право на стану у смислу члана 1 Протокола број 1 уз Конвенцију. Из наведеног произлази да је жалбени навод подносиоце пријаве у вези са власништвом на стану очито неутемељен у смислу члана VIII(2)(ц) Споразума. Дом стога одлучује прогласити овај дио пријаве неприхватљивим“.

Коначно, Одлука Уставног суда број У 6/98, на коју се позива апелантница, није примјењива на њен случај. Наиме, та одлука расправља правну природу станарског права са тачке гледишта члана 1 Протокола број 1 уз Европску конвенцију.

У конкретном случају, а на основу свега изнесеног, Уставни суд закључује да су нижестепени судови, поштујући члан 6 став 1 Европске конвенције, дошли до закључка да спорни стан није био власништво М. З. Самим тим, апелантница није могла наслиједити овај стан. Стан се, стога, не може сматрати њеном имовином, а апелантница не може уживати заштиту члана II/3.к) Устава Босне и Херцеговине и члана 1 Протокола број 1 уз Европску конвенцију.

(Одлука о допустивости и меритуму број У 111/03 од 29. септембра 2004. године)